

Rekenkamer
LEIDEN & LEIDERDORP

Rekenkamerbrief

Schuldhelpverlening in Leiden en in
Leiderdorp

Rekenkamerbrief

Schuldhelpverlening in Leiden en in Leiderdorp

Hierbij bieden wij u het rapport 'Schuldhelpverlening in Leiden en Leiderdorp' aan. In deze brief hebben wij de bevindingen zoals deze zijn opgenomen in het onderzoeksrapport vertaald naar bestuurlijke conclusies en aanbevelingen. Het onderzoek is uitgevoerd door het onderzoeksbureau Domenie doelgericht onderzoek met begeleiding en onder de verantwoordelijkheid van de Rekenkamer Leiden & Leiderdorp.

De conceptversie van het rapport is op 19 februari jl. aan de gemeentesecretarissen van Leiden en van Leiderdorp aangeboden voor ambtelijk hoor en wederhoor en besproken op 14 maart. Het rapport is op basis hiervan op enkele punten aangepast. De aangepaste versie en een concept van deze rekenkamerbrief is op 25 maart 2024 aangeboden aan de colleges van B & W.

Datum: 15 mei 2024

Begeleiding door: Willem Jan Meerding en Hans Arts

De rekenkamerbrief bevat de bestuurlijke conclusies en aanbevelingen van de Rekenkamer Leiden & Leiderdorp. De rekenkamerbrief is gebaseerd op het bijgevoegde feitenrapport dat is uitgevoerd door Miranda Domenie en Avelien Haan van onderzoeksbureau Domenie doelgericht onderzoek.

Inhoudsopgave

Rekenkamerbrief	3
Onze conclusies	4
Aanbevelingen	5
Managementsamenvatting op basis van de onderzoeksvragen	6
Bestuurlijke reacties en nawoord	10
Ten slotte	10
 Bijlagen:	
Onderzoeksrapport schuldhulpverlening in Leiden en Leiderdorp	
Bijlage Factsheets schulden in Leiden en Leiderdorp	

Rekenkamerbrief

Retouradres: Stadhuisplein 1, 2300 PC Leiden

Gemeenteraad van Leiden
In afschrift aan:
College van B&W
De gemeentesecretaris

Stadhuis Leiden
Stadhuisplein 1
2300 PC Leiden

Telefoon: 06 - 43 48 67 20
E-Mail: rekenkamer@leiden.nl

Gemeenteraad van Leiderdorp
In afschrift aan:
College van B&W
De gemeentesecretaris

Datum: 15 mei 2024

Contactpersoon: Esther Loozen

Kenmerk:

Onderwerp: rekenkameronderzoek Schuldhulpverlening in Leiden en Leiderdorp

Beste leden van de raad,

In de gemeenteraden van Leiden en Leiderdorp bestond behoefte aan inzicht in de doeltreffendheid van de schuldhulpverlening. Gemeenten zijn op basis van de Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening (Wgs) verantwoordelijk voor vroegsignalering en voor hulp aan inwoners met problematische schulden. Deze taak is belangrijk, te meer nu de gevolgen van de hogere (energie)prijzen en de financiële naweeën van het uitbreken van de coronapandemie voor veel inwoners voelbaar zijn. Deze en andere ontwikkelingen kunnen er toe leiden dat meer of andere groepen inwoners op schuldhulpverlening zijn aangewezen. Het schuldhulpbeleid van Leiden en Leiderdorp voor 2021-2024 – “Eerder, sneller en beter” – is erop gericht problematische schulden zo vroeg mogelijk te signaleren en aan te pakken, in samenhang met de oorzaken ervan.

Namens de Rekenkamer hebben de leden Janneke Jansen en Hans van Egdom het onderzoek in de steigers gezet. De begeleiding was vervolgens in handen van Willem Jan Meerding en Hans Arts.

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de doeltreffendheid van het beleid, de uitvoering van schuldhulpverlening en de kaderstellende en controlerende taak van beide gemeenteraden. Met de resultaten en ons oordeel hierover kunnen beide raden, mede gelet op de verwachte toename van de schuldenproblematiek, nieuwe kaders formuleren voor het volgende beleidsplan. Na onze conclusies en aanbevelingen volgt een managementsamenvatting van het onderzoeksrapport aan de hand van de 5 vragen die in het onderzoek zijn beantwoord.

Onze conclusies

Preventie en vroegsignalering effectief; afstand van Leiderdorpers tot de Stadsbank zorgelijk

We concluderen dat het aannemelijk is dat de inzet op preventie en vroegsignalering van problematische schulden effect heeft. Inwoners (exclusief zzp'ers) melden zich in beide gemeenten met een lagere gemiddelde schuld voor hulp. In Leiden is bovendien een lagere gemiddelde stijging van het aandeel huishoudens met problematische schulden dan landelijk. Het EHBG-team (Eerste Hulp Bij Geldzorgen) bereikt in Leiden veel meer inwoners met schulden door vroegsignalering dan verwacht. Verder accepteren meer inwoners dan landelijk gezien vervolgens hulp. Voor Leiderdorp is dit niet bekend vanwege ontbrekende gegevens en doordat het beleid niet tussentijds is geëvalueerd. Hoewel het aantal aanmeldingen voor schuldhulp door inwoners van Leiderdorp in 2023 is verdrievoudigd, vinden we het zorgelijk dat Leiderdorpers de stap naar de Stadsbank als groot ervaren.

Stadsbank biedt professionele schuldhulpverlening; uitval na intakegesprek is zorgelijk

We vinden dat de schuldhulpverlening aan inwoners van Leiden en Leiderdorp die zich hiervoor aanmelden bij de Stadsbank in goede handen is. We zijn onder de indruk van de enthousiaste en professionele wijze waarop de Stadsbank te werk gaat. Dit geldt voor de uitvoering van de eigen taak en voor de samenwerking met maatschappelijke organisaties waaronder vele vrijwilligers in Leiden, en met Includio in Leiderdorp. Daarentegen vinden we de hoge uitval na de intakegesprekken zorgelijk. Als een schuldhulpverleningstraject namelijk eenmaal is gestart, is de kans groot dat dit slaagt.

Verontrustende ICT-problemen

We vinden de geconstateerde ICT-problemen verontrustend. Door deze problemen is het schuldenknooppunt nog niet operationeel en daarmee wordt het collectief schuldregelen bemoeilijkt. Ook werkt door deze problemen het beslagregister nog niet. Het beslagregister zorgt ervoor dat schuldeisers geen contact opnemen met inwoners die zich voor schuldhulpverlening hebben aangemeld. Deze ICT-problemen vallen buiten de verantwoordelijkheid van de Stadsbank en het betrokken maatschappelijk domein.

Integrale aanpak van schulden en oorzaken (Leiden) en doorverwijzing (Leiderdorp) kunnen beter

We concluderen dat een integrale aanpak van schulden in Leiden beter kan. Volgens betrokken partijen vindt deze integrale aanpak, waarbij ook de oorzaken worden aangepakt, niet altijd plaats. In Leiderdorp verloopt het integraal werken door de schuldhulpverleners van de Stadsbank in samenwerking met Includio goed. Wel kan Includio meer doorverwijzen en meer gebruikmaken van de dienstverlening door de Stadsbank. We waarderen de toenemende inzet van het maatwerkbudget in Leiden voor het oplossen van probleemsituaties waarvoor geen andere mogelijkheden zijn. De uitvoerende partijen zijn tevreden dat ze deze optie hebben. Desondanks is er onderbesteding van het maatwerkbudget.

Beleid voor schuldhulpverlening is doordacht en voldoet aan de eisen

We vinden dat het beleid en de wijze waarop de verschillende instrumenten worden geselecteerd en ingezet voor verschillende doelgroepen goed is doordacht. Het beleid voldoet ook aan de wettelijke eisen. Onze kanttekeningen hierbij zijn dat de meetbare doelen en effectindicatoren – die gebruikt worden voor het bijhouden van de voortgang en de P&C-cyclus – geen directe relatie hebben met de 5 beleidsdoelen. Ook is er geen directe koppeling tussen de beleidsdoelen en de instrumenten die worden ingezet. Leiderdorp lift mee op het beleid en de inzet van instrumenten in Leiden.

Leiderdorpse raad heeft beperkte informatie en veel vertrouwen in de schuldhulpverlening

De Leidse raad is actief en betrokken in de controle van de schuldhulpverlening. We constateren echter ook dat de Leiderdorpse raad beperkt aandacht geeft aan de schuldhulpverlening en beperkte informatie ontvangt over de resultaten. We zien geen aanleiding om te concluderen dat het vertrouwen van deze raad in de hulpverlening door Inluzio en de Stadsbank niet terecht is. Vanwege de sterke toename van het aantal huishoudens met problematische schulden en van het aantal meldingen voor financiële hulp en/of schuldhulpverlening vinden we die aandacht te beperkt.

Aanbevelingen

Voor het college van Leiden:

1. Draag zorg voor het oplossen van de geconstateerde ICT-problemen. De winst die kan worden behaald met – onder meer – een goed werkend schuldenknooppunt en beslagregister maakt snellere schuldhulp en financiële rust mogelijk. Bovendien maakt het de uitvoering efficiënter.
2. Verbeter de sturing op de schuldhulpverlening:
  - a. door de meetbare doelen en effectindicatoren te laten aansluiten op de beleidsdoelen;
  - b. door de sturingsinformatie te verbeteren. De gerapporteerde resultaten dienen een onvertekend beeld te geven van de effectiviteit van de verschillende instrumenten. Dit kan worden gerealiseerd door de gerapporteerde resultaten over instroom, doorstroom en uitstroom consistent betrekking te laten hebben op de inwoners die zich in een bepaald jaar hebben aangemeld voor schuldhulpverlening. Opties hiervoor zijn het uitvoeren van een zogenoemde 'cohortstudie' en/of dit inbouwen in de rapportagemodules van het ICT-systeem.
3. Verbeter het integraal of ontschot werken tussen de Stadsbank en ketenpartijen in onder meer het sociaal domein, bijvoorbeeld door een breed casusoverleg per wijk. Verken of het mogelijk ontbreken van een gedeeld beeld van integraliteit tussen partijen hiervoor een belemmering is.
4. Versterk de financiële zelfredzaamheid van inwoners met schulden door intensievere begeleiding tijdens en na schuldhulptrajecten. Dit verkleint de kans op terugval. Deze aanbeveling is te meer van belang nu het aantal personen dat terugvalt in problematische schulden door de verkorting van de aflostermijn van 36 naar 18 maanden waarschijnlijk toeneemt.

Voor de gemeenteraad van Leiden:

5. Verzoek het college om in het tweede kwartaal van 2025 te rapporteren aan de raad over de uitvoering van de aanbevelingen en de concrete verbetervoorstellen. Vraag daarbij om een halfjaarlijkse voortgangsrapportage.

Voor het college van Leiderdorp:

1. Maak afspraken met Includio over betere doorverwijzing van inwoners met schulden door Includio naar de Stadsbank en het verlagen van de door inwoners ervaren afstand tot de Stadsbank en zie erop toe dat dit gebeurt. Op deze wijze kan Leiderdorp meer voordeel behalen uit de dienstverlening van de Stadsbank voor inwoners met schulden.
2. Besteed in het beleid en de inzet van instrumenten aandacht aan de specifieke behoeften van ondernemers, werkenden met middeninkomens en ouderen met schulden.
3. Versterk de financiële zelfredzaamheid van inwoners met schulden door intensievere begeleiding tijdens en na schuldhulptrajecten. Dit verkleint de kans op terugval. Deze aanbeveling is te meer van belang nu het aantal personen dat terugvalt in problematische schulden door de verkorting van de aflostermijn van 36 naar 18 maanden waarschijnlijk toeneemt.

Voor de gemeenteraad van Leiderdorp:

4. Besteed meer aandacht aan de schuldhulpverlening, gelet op het toenemend aantal huishoudens met problematische schulden.
5. Verzoek het college om in het tweede kwartaal van 2025 te rapporteren aan de raad over de uitvoering van de aanbevelingen en de concrete verbetervoorstellen. Vraag daarbij om een halfjaarlijkse voortgangsrapportage.

We bevelen de gemeenteraden aan onze aanbevelingen te gebruiken in een raadsbesluit waarmee de colleges de opdracht krijgen om binnen een bepaalde periode te komen met concrete verbetervoorstellen en hierover halfjaarlijks te rapporteren.

Managementsamenvatting op basis van de onderzoeksvragen

1. *Wat is het beleid voor schuldhulpverlening en welke beleidsdoelen zijn geformuleerd?*

Het beleid voor schuldhulpverlening van de gemeenten Leiden en Leiderdorp is erop gericht om:

- problematische schulden te voorkomen door preventie en vroegsignalering, en
- inwoners met problematische schulden sneller en beter financiële hulp te bieden om een situatie van financiële rust dan wel vrij van schulden te realiseren.

De beleidsdoelen zijn daarbij

1. het bieden van integrale schuldhulpverlening (niet alleen schulden oplossen, ook de oorzaken aanpakken),
2. het bieden van financiële rust zodat mensen weer kunnen participeren,
3. inwoners eerder, beter en sneller helpen,
4. het voorkomen van schulden (preventie) en het versterken van financiële redzaamheid,
5. het bieden van een brede, laagdrempelige toegang tot schuldhulpverlening.

Het beleid voldoet aan alle eisen uit de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening.

2. Welke instrumenten worden ingezet, hoe is de uitvoeringspraktijk ingericht en faciliteert de uitvoeringspraktijk een integrale aanpak en maatwerk?

De gemeenten Leiden en Leiderdorp gebruiken een breed spectrum van instrumenten die worden ingezet na een proeffase om ervaring op te doen. Het stuurgroepoverleg Stadsbank, met vertegenwoordigers van beleid en uitvoering, speelt een centrale rol bij de inzet van instrumenten. Er is geen directe koppeling tussen de beleidsdoelen en de instrumenten die worden ingezet. Wel is de inzet op preventie – in samenwerking met ketenpartners – en vroegsignalering – met name door het EHBG-team (Eerste Hulp Bij Geldzorgen) – in de selectie van instrumenten duidelijk herkenbaar. De Stadsbank gebruikt saneringskredieten in plaats van schuldbemiddeling omdat dit sneller resultaat geeft. Er zijn verschillende instrumenten voor verschillende doelgroepen. Bij gezinnen past de Stadsbank altijd maatwerk toe om huisuitzettingen te voorkomen.

De beleidsdoelen vormen het uitgangspunt voor de uitvoeringspraktijk, maar staan niet scherp op het netvlies bij uitvoerders. Zij zijn vooral taakgericht bezig. De uitvoerende partijen geven aan dat de integraliteit van de schuldhulpverlening, waarbij ook aandacht is voor de samenhang met andere problemen in het huishouden, beter kan. In Leiden vindt op wijkniveau *ad hoc* afstemming plaats over dergelijke casussen, maar niet structureel. Ook is er geen gedeeld beeld van wat integraliteit inhoudt. Belemmeringen in de gegevensuitwisseling tussen de Stadsbank en Werk & Inkomen, vanwege privacyregels, hinderen de afstemming op casusniveau. In Leiderdorp kan Inluzio meer doorverwijzen en gebruikmaken van de mogelijkheden van de Stadsbank. De uitvoerende partijen zijn tevreden over de mate waarin maatwerk wordt geleverd. De afstemming tussen de verschillende partijen en het brede ondersteuningsaanbod helpen daarbij, en ook het maatwerkbudget. In Leiden wordt het maatwerkbudget steeds meer benut, maar er is nog onderbesteding.

Voor de inwoners van Leiderdorp zijn Inluzio, met professionals en vrijwilligers, en de Stadsbank de belangrijkste uitvoerders. Beide partijen benadrukken dat hun samenwerking steeds beter gaat. Inluzio heeft na een opstartfase inmiddels een stabiel personeelsbestand, met zowel generalisten als specialisten. Doordat de twee uitvoerders elkaar steeds beter kennen, loopt ook de onderlinge doorverwijzing inmiddels beter. Voor inwoners van Leiderdorp is de stap naar de Stadsbank (in Leiden) een relatief grote.

Een belemmering voor snelle en effectieve schuldhulp aan inwoners van Leiden en Leiderdorp door de Stadsbank zijn ICT-problemen. De Gemeente Leiden is verantwoordelijk voor de ICT, de Stadsbank is hierin uitvoerend. Door de ICT-problemen zijn het schuldenknooppunt – een toepassing waarmee schuldhulpverleners en schuldeisers eenvoudig met elkaar kunnen communiceren – en het beslagregister niet operationeel. Het schuldenknooppunt is nodig voor collectieve schuldregelingen. Gebruik van het beslagregister kan schuldenaars financiële rust geven doordat ze dan geen contact meer hoeven te hebben met hun schuldeisers.

3. *Hoe is de monitoring van beleidsdoelen ingericht en worden met de uitvoering van het beleid de gewenste resultaten bereikt?*

De voortgang op de 5 beleidsdoelen wordt niet gestructureerd in kaart gebracht, hoewel hiervoor wel – vooral kwalitatieve – informatie beschikbaar is. Er zijn 17 meetbare doelen om de voortgang te bewaken, maar deze vertonen geen koppeling met de 5 algemene doelen. In de programmabegroting zijn 6 effectindicatoren opgenomen. Op enkele uitzonderingen na lukt het de gemeente Leiden om alle benodigde informatie voor de 17 meetbare doelen en 6 effectindicatoren te verzamelen.

De gemeente Leiden bereikt veel meer inwoners met schulden door vroegsignalering dan verwacht, en het aantal meldingen voor schuldhulp dat hier uit volgt is beter dan het landelijk gemiddelde. Volgens de onderzoekers is het aannemelijk dat de inzet op preventie doeltreffend is, omdat het aantal inwoners met problematische schulden minder hard stijgt dan landelijk, en ook het gemiddeld schuldbedrag daalt.

De gemeentelijke cijfers over de doelrealisatie van schuldhulp geven een vertekend beeld doordat jaarlijkse resultaten over de uitval na intake, stabilisatie, en schuldenakkoord niet betrekking hebben op dezelfde groep maar op de instroom van dat jaar. Bij een toenemende instroom vallen de gerapporteerde resultaten hierdoor ongunstiger uit. Schuldeisers gaan vaker dan in voorgaande jaren akkoord met een voorstel voor een schuldregeling. Het klanttevredenheidsonderzoek geeft een te beperkt beeld om algemene conclusies aan te verbinden. Er is geen planning voor het realiseren van de beleidsdoelen, maar op alle 5 beleidsdoelen is er voortgang in de gewenste richting. Voor de 6 effectindicatoren in de programmabegroting zijn streefwaarden bepaald en die worden grotendeels gehaald.

In Leiderdorp vindt beperkt monitoring plaats van de resultaten. De Stadsbank levert weliswaar maandelijkse rapportages over het aantal meldingen en trajecten, maar een evaluatie van het beleidsplan is er nog niet. Belangrijker is dat ook Inluzio de afgesproken monitoringsinformatie niet oplevert. Dit betekent niet dat Inluzio helemaal niets aanlevert. Zo is het aantal mensen dat financiële dienstverlening ontvangt in het eerste half jaar van 2023 meer dan verdrievoudigd ten opzichte van dezelfde periode in 2022. Dit is het gevolg van betere voorlichting door Inluzio over de mogelijkheden voor schuldhulpverlening.

4. *In hoeverre zijn de gemeenten voorbereid op de verwachte extra toestroom van mensen met schulden door de coronacrisis, de energiecrisis en de hoge inflatie?*

Voor de beantwoording van deze vraag gaan we eerst in op de huidige situatie. Het aandeel huishoudens met geregistreerde problematische schulden is in Leiden lager (7,0%) dan het landelijk gemiddelde (8,8%). Het gaat om 4.910 huishoudens begin 2023. Dit terwijl Leiden meer huishoudens heeft met een laag inkomen dan landelijk. Het aantal huishoudens met problematische schulden is in 2021 en 2022 gestegen, maar minder hard dan landelijk. Onder de huishoudens met problematische schulden zijn meer hoogopgeleiden dan landelijk. Ook zijn huishoudens met een niet-Europese achtergrond oververtegenwoordigd. Het aantal huishoudens met een bijstandsuitkering is in 2021 en 2022 gedaald.

Alle betrokkenen in Leiden zijn alert op de ontwikkelingen in de schuldhulpverlening en laten zich actief informeren over de laatste stand van zaken. Dat geldt voor de raad, het college en de medewerkers bij beleid en uitvoering. Er zijn regelmatige rapportages over de ontwikkelingen in aantal meldingen en er is maandelijks overleg over de financiën. Er is een recente toename van het aantal bereikte inwoners met schulden door vroegsignalering en het aantal meldingen voor schuldhulp. Het is de medewerkers duidelijk hoe een eventuele toestroom opgevangen moet worden. Ze verwachten een verdere stijging in het aantal meldingen, onder andere door campagnes en de gerichte inzet op doelgroepen. Medewerkers verwachten dat met dezelfde hoeveelheid inzet meer inwoners bediend kunnen worden: doordat de gemeente er eerder bij is, zijn de casussen lichter. Voorlopig is er geen financieel probleem, maar een deel van de kosten wordt nu uit incidentele middelen gedekt. Ook de vrijwilligersorganisaties zijn alert op een hogere instroom. Alleen bij een plotselinge stijging geven Schuldhulpmaatje en Humanitas aan niet zo snel extra vrijwilligers te kunnen regelen. Een risico is dat er niet alleen meer, maar ook complexere casussen binnenkomen.

Leiderdorp heeft eveneens minder huishoudens met problematische schulden (6,5%) dan landelijk (8,8%); 820 huishoudens begin 2023. Dit komt mede doordat Leiderdorp fors minder huishoudens heeft met een laag inkomen dan het landelijk gemiddelde. Het aantal huishoudens met problematische schulden is in 2021 en 2022 wel harder gestegen dan landelijk. Uit aanmeldcijfers blijkt dat zich nieuwe doelgroepen melden in Leiderdorp: ondernemers, middeninkomens en ouderen. Deze nieuwe aanmelders hebben vaker een koopwoning en inkomen uit werk. Onder de huishoudens met problematische schulden zijn meer hoogopgeleiden dan landelijk. Ook zijn huishoudens met een niet-Europese achtergrond hierin oververtegenwoordigd. Het aantal huishoudens met een bijstandsuitkering is stabiel.

Leiderdorp is goed voorbereid op een verwachte extra toestroom, en de middelen zijn toereikend. Een punt van zorg voor beide gemeenten is de korting op de middelen uit het Gemeentefonds per 2026. Eventuele extra middelen die nodig zijn, moeten uit hetzelfde budget komen als andere uitgaven in het sociaal domein, zoals jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning. Dat is te meer zorgelijk, omdat het armoedevraagstuk in Leiderdorp minder groot is dan landelijk en daarom ook op minder lokale prioriteit kan rekenen.

5. *Is de gemeenteraad voldoende in positie om kaders te stellen en te kunnen controleren?*

De Leidse raad is actief en betrokken als het gaat om schuldhulpverlening. De raad heeft dezelfde houding als de medewerkers bij de gemeente: steeds op zoek naar innovaties en verbeteringen. De raad stuurt vooral bij, stelt nieuwe instrumenten voor, controleert of streefcijfers wel gehaald worden en is alert op borging van programma's. Integraal bijsturen wordt belemmerd doordat het armoedebeleid onder een andere raadscommissie valt dan de schuldhulpverlening. De Leiderdorpse raad neemt genoeg met de beperkte informatie die zij krijgt over schuldsituaties en de schulphulp en vertrouwt erop dat de uitvoering bij Inluzio en de Stadsbank in goede handen is.

Bestuurlijke reacties en nawoord

Het college van Leiden heeft op 24 april gereageerd met een [bestuurlijke reactie](#) op deze brief en het onderzoek. Het college van Leiderdorp heeft op 25 april gereageerd met een [bestuurlijke reactie](#) op deze rekenkamerbrief en op het onderzoek. Beide colleges delen onze conclusies en verbeterpunten. Alleen onze conclusie over de onderbesteding van het maatwerkbudget deelt het Leidse college niet, omdat het gebruik hiervan blijkaar in 2023 is toegenomen. Verder constateren we dat onze aanbevelingen door beide colleges ter harte zijn genomen. Hoewel we te spreken zijn over de reactie van de colleges, wijzen we nog graag op het volgende. De halvering van de termijn voor schuldsaneringstrajecten en de korting op de gelden uit het gemeentefonds vanaf 2026 plaatsen beide colleges en raden voor nieuwe risico's om de schuldhulpverlening in Leiden en Leiderdorp op orde te houden. De door de colleges toegezegde verbeteracties en blijvende aandacht van de raden voor deze belangrijke gemeentelijke taak zijn daarom absoluut nodig om het huidige niveau te behouden.

Ten slotte

Als u over deze brief vragen of opmerkingen heeft, dan horen we dat graag. U kunt hierover contact opnemen met de secretaris van de Rekenkamer, Esther Loozen. Zij is bereikbaar via telefoonnummer 06 - 43 48 67 20 en rekenkamer@leiden.nl.

We bedanken graag iedereen die heeft meegewerkt

Met vriendelijke groet,
Namens de Rekenkamer Leiden & Leiderdorp,

Hans van Egdom, voorzitter

Bijlagen: Onderzoeksrapport Schuldhulpverlening in Leiden en in Leiderdorp
                    Bijlage Factsheets schulden Leiden en Leiderdorp